

A hagyományos juhászat mentálhigiénés vonatkozásai

Sok szeretettel köszöntök mindenkit itt a Hagyományok Házában, a népi gyógyászatról szóló előadássorozat keretében. Nekem jutott az a megtisztelő szerep, hogy beszélhetek a juhászat mentálhigiénés vonatkozásairól. Nagyon sokáig kerestem ezt a címet, azt, hogy az én személyes juhászattal kapcsolatos etnográfiai kutatásaim, élettapasztalataim hogyan illeszthetők bele a népi gyógyászat fogalmi keretébe. Régóta foglalkoztat a kérdés, hogy beszélünk itt a hétköznapi szintjén gyógyító életformákról, gyógyító hagyományról, arról, hogy a régi ember jobban élt vagy ma is vannak olyan népek, akik az életmódjuknál fogva akár mentálisan, akár fizikailag egészségesebbek. Úgy gondoltam, ebből a szemszögből érdekes volna a mai magyarországi juhászat helyzetét, az ebben betöltött szerepemet körbejárnom. Ezáltal betekintést nyújtanék azok számára is ebbe az életformába, – akik például otthon arról álmodoznak, bárcsak juhásznak születtek volna vagy elkezdenék ezt a hivatást – hogy gyakorlatilag mire számíthatnak a kezdő lépéseknél. Mert ugye amikor az ember már elkezdte, akkor már csak az Isten fogja a kezét, ezt mindenkinek garantálom.

Béres Sándornak hívnak, a Pécsi Tudományegyetemen végeztem néprajz-történelem szakpárt jó sok évvel ezelőtt. Elég lassan és sokáig, ugyanis nagyon nehezen illeszkedtem be a városi egyetemi világba egy faluszéli környezetből. Már akkor vívódtam, hogy nem tudok vagy inkább nem akarok pusztán elméleti szinten gondolni a világra. Arra vágytam, hogy az elméleti problémákat a gyakorlatban is megismerjem. Elvemmé vált, hogy ha rájövök valamilyen igazságra a kutatás kapcsán, akkor az onnantól a saját életemben is kötelező. Mint mikor egy orvos rájön arra, hogy bizonyos üdítőitalok mérgezik az embert, akkor nem engedheti meg magának, hogy ezeket fogyassza. Legalábbis lelkiismereti alapon nem.

A Hagyományok Háza nevére azon íge jutott eszembe, amikor Dávid király vívódott önmagával és Istennel, mert házat akart építeni Istennek. Ebből lett a jeruzsálemi Templom később, amit majd Salamon épít fel. Isten véleménye Dávid szándékára meglehetősen különös. „Nekem akarsz házat építeni, akinek mindent köszönhetsz? Hiszen mindened, amid van, az tőlem származik.” A Hagyományok Házával kapcsolatban is az fogalmazódott meg bennem, mikor készültem az előadásra, hogy mi is mindent a hagyománynak köszönhetünk. Tehát méltóak vagyunk-e arra, hogy egy házban tiszteljük vagy házat emeljünk egyáltalán a számára, amikor gyakorlatilag sejtszintig mindenünk a hagyományból ered, a hagyománynak köszönhető, sőt a hagyományban van jelenleg is (még akkor is, ha erről nem veszünk tudomást)? Nagyon megnyugtató utána a következő gondolat, hogy Dávid részére Isten ezt hogyan oldotta föl. Isten ugye „halad a korrallal”, ezért „rájött arra”, Dávid így bírja elképzelni a tiszteletet, tehát megengedte neki, hogy építsen egy ilyen házat és elfogadta azt, hogy az emberek így képesek az Ő felfogására. Tehát az ember nem fogja fel az Istent, vagy akár a hagyomány mindenütt jelenvalóságát, hanem szüksége van szilárd pontokra, ahol ezzel találkozhat. Különösen igaz ez az Isten által alapított emberi hagyományokra. Ami a Hagyományok Házát is azt gondolom

megszülte vagy életre hívta, az egy olyanfajta folyamat volt a világban, amit az emberek a történelem egy pontján úgy értékelték, hogy a kultúra vagy a civilizáció változása bizonyos életformákat, szokásokat, tárgyakat halálra ítél. Egyes emberek aggódtak, hogy az emberi civilizáció kevesebb lesz azáltal, ha elmúlik a hagyománynak egy része. Ez a féltés a néprajztudomány keretében csúcsosodott ki Magyarországon. Ebben két irányzat alakult ki. Az egyik azt mondta az 1930-as évek táján, hogy a múzeumi szervezet, az adattárak és minél képzetesebb elméleti tudósok azok, akiknek az a küldetése, hogy ezeket a hagyományokat úgymond dokumentálják. Volt egy másik irányzat, aki ezzel egyetértett, de tovább ment. Györffy István nevével fémjelezzük ezt az irányzatot, legalábbis számomra őbenne ölt testet. Azt mondta hogy igen, a dokumentálás nagyon fontos, de a legfontosabb dokumentum az maga az ember. Nem pont az ő szavait idézem, de nekem ez úgy fogalmazódott meg, a legfontosabb, hogy élő dokumentumok útján őrizzük meg azt a hagyományt, ami tulajdonképpen a jövőnk záloga. Azért, mert a hagyomány már bizonyított, attól hagyomány, az importált, illetve nem a hagyomány talaján álló innovációk viszont még kísérleti fázisban vannak, és ha kiderül róluk, hogy alkalmatlanok, akkor szükség van olyan alternatívákra, amik biztosan működnek. Ezeket a biztos alternatívákat gyűjti és teaurálja a néprajztudomány klasszikus ága. Az 1930-as években, igen komoly világtörténeti változások előestéjén úgy értékelték sokan, hogy egyfajta Noé bárkájára van szükség a magyar, meg általában a világ hagyományos életformái számára, amiben akár generációkon átívelően átmenthető az értékes tudásanyag. Györffy köre úgy vélte, bár a maga korában kevésbé értékeli az anyagot, lesz majd egy pont, amikor a hagyomány újra fontossá válhat. Megindultak a gyűjtések, óriási adattárak halmozódtak fel. Akadtak olyanok, akik úgy vélték, hogy kevés az adattár, a készségek, hagyományok megtanulására, tovább életetésére törekedtek akkor is, amikor korábbi közegük „kivetkőzött” belőlük valamilyen okból. Ugyanis Györffy Istvánéknak egy másik alapvető koncepciója az volt, hogy a hagyomány tanulható. Ez a gondolat abból a tapasztalatból eredt, hogy amikor valaki beleszületik egy hagyományba, még nem jelenti azt, hogy ő annak a folytatója lesz. Hanem van a hagyománynak pedagógiája, ami lehetővé teszi, hogy benne az ember új életre keljen vagy működjön és valósítsa meg önmagát.

Hogy jutunk a mentálhigiéné vonalára? Andrásfalvy Bertalan úgy gondolja, hogy az emberi kultúra olyan szokások, hagyományok, cselekmények összessége, amelyek a szükségleteink kielégítését szolgálják. Ennek egy része – mindenféle egyéb szükséglet mellett – a lelki szükségleteinknek kielégítése. Ő úgy képzei el a népi kultúrát, hogy abban a lelki egészségünknek fenntartásához, sőt létrehozásához szükséges ismeretek és eljárások is már benne foglaltatnak. Tehát amikor a mai világban új pszichés zavarokat, torzulásokat fedezünk fel, az szerintem nem csak azért van, mert annyira fejlődik a tudomány, hogy megtalálja ezeket a zavarokat vagy annyira változik a civilizációnk, hogy ezek a zavarok keletkeznek, hanem azért kerülnek ezek felszínre, mert hiányként, hiánybetegségként jelentkeznek. Úgy gondolja, hogy a lelki vitaminjaink azok a hagyományos cselekedeteink, amelyek segítenek a mentális egészségünk megőrzésében. Ez a mentálhigiéné egyfajta tradicionális útja. Kimondhatom, hogy ma már az emberek nemcsak azért mennek egy kosárfonó tanfolyamra, nemezelni vagy lovagolni tanulni, mert ez egy külön élmény számukra, hanem szó szerint a lelki egészségüket gyarapítják, óvják. Adott esetben már találkozunk hagyományos elvek mentén szervezett, állat-asszisztált terápiákkal is.

Hogy közelebb lépünk a szűkebb témához, egy angol internetes oldalon nemrég megtaláltam egy nyáj-terápiára szakosodott intézményt, ami gyakorlatilag abból áll, hogy juhnyáj keretein belül olyan élményeket adnak erre szükségét érző embereknek, amelyek segítik az ő mindennapi gondjaiknak az orvoslását. Szintén angol oldalon nyilatkozik egy olyan hölgy a tapasztalatairól, aki a szülés utáni depresszióját gyógyította azzal, hogy saját juhnyáját alapított és magatartó juhász lett. Orvosilag igazolhatóan elmúltak ettől a tünete és újra teljes életet élhetett. Eszerint nem csak életforma betegségek léteznek, hanem gyógyító életformák is, melyek közül egyik lehet a tradicionálisan művelt juhász életforma.

Nem eveznék beljebb az orvosi- és egyéb mentálhigiénés tudományok világába, mivel magam sem orvos, sem mentálhigiénikus nem vagyok, viszont elég sok tapasztalatom van az ember és a juh nyájban való együttéléséről, annak pozitív és negatív hatásairól. Inkább arról az oldalról közelíteném meg ezt a történetet, hogy a hagyományhoz való visszatérésnek egy extrémista változata a világban, de egyébként a mai Magyarországon is az, hogy megpróbálják a hagyományos életformákat újjáteremteni a jelenlegi valóságunkban. Azok a mozgalmak, amik vidékre kiköltözésben, a hagyományos gazdálkodáshoz való visszatérésben, az őshonos állatfajták tenyésztésében öltenek testet, sokkal kevésbé gazdasági vagy racionális, mint inkább emocionális és lelki folyamatokkal vannak kapcsolatban. Ugyanis valami teljességre, valami egésznek a keresésére irányul a törekvésük. Ami amúgy nincsen, tehát hiányzik, mivel szükséglet, amivel a jelen rendszer „tervezői” nem számolnak, vagy nem ismertek eddig föl. A lelki egészség tradicionális helyreállítási útjaiban mindig ott van egy olyan emberrel egyidős szükséglet, hogy az ember tartozni akar valahová. A jelen társadalmi problémáinak egyik óriási halmaza az emberi kapcsolatok bomlásának területe, az emberi kapcsolatok elszemélytelenedése. Nagyon kedves matematikatanárom Bene Béla, Isten nyugtassa, mindig azt tanította nekünk, hogy az ember fejét sokféleképpen megvakarhatja, de összességében a fejkakörzés egy kézzel meg egy fejjel történik, akármennyire nem függetlenedhet az ember az adott környezetétől. Ehhez képest a „bármikor bármi lehetséges” típusú gondolkodás jellemzi a mai világot, de ahogy haladtam előre az életében, rájöttem arra, hogy ez valójában nem így van. **Valahol valami lehetséges, nem bárhol bármi.** Itt találkozunk a hagyomány problémájával: abban a pillanatban, ahogy az ember talál egy utat vissza a gyökereihez, az a szorongása, hogy nem tartozik sehová, oldódásnak indul. Ezeknek a gyökereknek nem kell genetikusnak lenniük, tehát létezik úgymond a betérés műfaja, akár a vallásokban. Egy teljesen más alapokról érkező ember is képes lelki egységet alkotni olyanokkal, akikkel korábban nem találkozott. Ahhoz hasonlóan, ahogy a steppei nemzetségek hajdanában mitikus őős választásával hozták közös nevezőre a különféle eredetű családokat. Ennek a betérési folyamatnak az eleje, amikor elkezdünk egy olyan életet, ami a hagyományokhoz, a valós vagy választott őseinkhez köt minket vissza és ezáltal helyreállítjuk azt a hiányt, megszünteti azt a szorongásra okot adó dolgot, hogy haszontalanok vagyunk a világban. Valaminek a folytatóivá válunk ezáltal, folyamatos pozitív visszacsatolást kapunk. A mentális egészségnek az egyik alapkritériuma, hogy az ember folyamatosan visszacsatolást kapjon arról, hogy amit tesz, az jó. Ez Csíkszentmihályi flow elméletének is az egyik alaptézise, miszerint a jó élethez a napi szintű, a legapróbb dolgokból felénk irányuló pozitív visszacsatolások szükségesek. Vagyis

lelkileg többet ad az embernek, ha minden nap jóllakatja a juhait, mintha egyszer, nyolcvanöt évesen kap egy Kossuth díjat. Sok kicsi többre megy!

Választunk magunknak egy életeseményeinkből adódó hagyományos irányt és azon elkezdhetünk járni. Kicsit eltértem az elméletek útjára, a gyakorlatot nézve viszont Ábrahám vívódását hozhatom föl példának – hogy visszatérjünk a földre – akit az Úr elhívott egy városból, egy urbanizált környezetből. Ott Ő jól élt, boldogan, és egyszer csak kapott egy közlést, hogy menjen ki a pusztába, legyen juhász, lakjon sátorban és majd ott mindenféle jó dolgokra számíthat, egyszer, a valamikor jövőben, sőt leginkább a leszármazottai. Ezt a készítményt a ma embere is nagyon sokszor érzi, valaki megteszi, valaki nem. Én most azoknak kínálok fogódzókat, akik hallgatnak erre a hívásra és elindulnak ebbe a pusztaságba az M0-ás körgyűrűn vagy akármilyen fizikai, egyben világnézeti akadályon túl és ott megpróbálják magukat megtalálni, feltalálni. Ugyanis ez egy nagyon nehéz folyamat és nem mindig sikertörténet. Főleg, ha a választott út a juhászélet.

Az a sztereotípiája él sokakban, hogy a juhász vagy a természetben élő ember általában mindig egészséges, mindig boldog. Az a furcsa ebben, hogy ez igaz is, meg nem is. Ami a boldogság fő forrása szerintem, hogy a juhászélet szembe szállhat egy nagyon pusztító nézetrendszerrel. Benne élünk egy olyan gondolati légkörben, hogy az ember felesleges a világban, túl sok van belőle, el kéne pusztítani a legtöbbjét. Tehát van egy olyan „anti-ökologikus ember” gondolat, hogy legjobb lenne, ha az ember nem lenne és akkor helyreállna a természet harmóniája. Ugye a gondolatok feltételezik egymást, tehát ha van egy anti-ökologikus szemlélete az emberi létnek, akkor van egy ökologikus is. Van az embernek hasznos cselekvése, amikor úgy része a világnak, hogy annak a teremtő, gyarapító szereplője és életfolyamatainak aktív alakítója. Kutatásaimból és mások kutatásaiból is nyilvánvaló, hogy a mai magyarországi környezeti problémákra az egyik legjobb megoldás, hogyha nagy területeken visszatérünk a legeltető állattartáshoz. Azért, mert a Kárpát-medence biodiverzitásának kulcsfontosságú eleme a pásztorló legeltetés az alföldektől a magashegységekig. Onnantól kezdve, hogy valaki ebből valami kicsit vállal, megfordíthatja ezt az óriási gondolati, saját egészségét is már befolyásoló és önképét romboló víziót, miszerint ő haszontalan a Földön. Beállhat egy sodorba, hogy ő hasznos és az ökológiáért cselekszik, így kikerülhet abból az öngyilkos gondolatrendszerből, hogy az embernek nincs értelme a Világban. Nem mellesleg valós, vagy éppen választott őseivel is helyreállíthatja az azt alapvető lelki kapcsolati formát, miszerint hűség maradt az általuk kijelölt úthoz. A magyar mentalitás és identitás kialakulásában ugyanis a legeltetési életforma egy megkerülhetetlen tényező. Ezúton nem kiköltözünk, hanem pont, hogy beköltözünk az őseink által ránk hagyott „magyar kánaánba”.

De hogy kerül vissza az ember az állatok mellé? Saját szemembe úgy került a gerenda, hogy nagyjából 5 évesen álltam a kövesút szélén, ősszel. Kicsit balra fordítottam a fejemet és ott az árokparton egy juhnyáj nagyon békésen legelészve közeledett felém. Akkor gyermekként arra

vágytam, hogy túljuthassak az úton oda, ahol a juhok legeltek. Lenyűgözött, hogy ők nem a kövesúton közlekednek, hanem mellette a zöld fűben. Ez a vágy kísér egész életem során. Úgy benne lenni a térben és a tájban, hogy ne érezzem úgy, hogy kívülállóként szemlélem a magam körüli életet, hanem benne foglaljak helyet. Ez egy alapvető emberi vágy, amit egyébként a néprajztudomány is visszaigazol. A pásztorvilágban azt tekintették igazi pásztornak, aki úgymond kint háló, kint élő volt, tehát aki a lehető legkevesebb időt töltötte bent a négy fal között, a civilizáció kényelmében, aki vállalta jószágaival a sorsközösséget. Ez nem pusztán a gazdasági szükségszerűségből fakad, hanem az ember ösztönösen vágyik erre a kintlétre. Ehhez a kintléthez tapad az edzett ember a gondolata. Ennek talán a legrégebb megfogalmazása egy római szakírónál, Columella-nál fedezhető fel, aki arra vezette vissza a Római Birodalom pusztulását, hogy az emberek felhagyták a földműves, pásztor életformát, beköltöztek a városokba és ott elpuhultak. Ez a nézet nagyjából azóta kísért minket. Columella azt javasolja a Római Birodalom reformjára, hogy előkelők költözzenek ki újra a tanyáikra és ott váljanak újra edzett emberekké. Ez a vágy azt hiszem, hogy minden embert megérint és nagyon sokan el is indulnak ezen az úton. Nincs új a nap alatt.

Ami engem tovább lendített, hogy találtam egy olyan formát, a tradicionális juhászatot, ami megvalósítható a mi Kárpát-medencei körülményeink között is. Másrészt pedig volt mögötte egy teológiai gondolatom is. Ugyanis aki eljut az Istenismeretre, annak céljává válik az Istennek tetsző élet, ami igen nehéz egy szekuláris, sokszor istentelen, és bűnbe vívó intézményhálózatban, amilyen a mai Magyarországot is működteti. Arra jutottam, hogy a juhászélet alkalmas az Istennek tetsző életre, amihez hiteles igazolást ad a Szentírás is. Jézus miért a juhok és a juhászok kapcsolatával írja le az ember-Isten kapcsolatot? Fogalmazhatott volna úgy, hogy "a szamarak pásztora", "az ökörpásztor", "madárpásztor", bármi fajta egyéb állatokkal példálózhatott volna, de Ő a juhokat választotta. Ennek atológiai oka (amit már tudományos megfigyelések is bizonyítottak), hogy a juhok, mint társadalom reakcióikban nagyon hasonlítanak az emberekhez hasonló élethelyzetben. Ez engem mindig motivált néprajzusként is, vajon milyen benne lenni ebben a történetben, tényleg közelebb jut-e az ember Istenhez általa, hogy jobban megismeri a juhok életét. Ugyanis a másik teológiai fejtegetés szerint azért is példálózott annak idején a juhokkal Jézus, mert ez a szituáció mindenki számára ismert volt, a bibliai tájakon abban az időben az ember juhásztorként kezdte az életét és jó eséllyel akként is fejezte be. Tehát azon néprétegek számára, akiknek Jézus prédikált, ezek a példák nagyon ismerősek voltak. Egyébként ez így volt sokáig Magyarországon is, a juh volt az a kezelhető állat, amit először rábíztak a gyerekekre, majd később ide tértek vissza a megöregedett emberek és a juhok mellett fejezték be az életüket. Nem mellesleg az országos aszályok egyre inkább a juhtartásnak kedveznek a szántóművelés és a szarvasmarha tartás rovására, vagyis aki a jövőben vidéki életet tervez, annak a juh lesz a csodafegyvere.

Mégis, hogy kezdődik ez ma? Talán a legfontosabb hasznos tudás, amelyet ezen az előadáson átadhatok a juhásztorrá válás kapcsán, hogy mit ne tegyünk. Rengeteg juhász állást hirdetnek az interneten az Agroinformtól kezdve a Jófogásig mindenhol. Aki arra gondol,

hogy majd ilyen úton jut közelebb a juhokhoz, annak azt javasolnám, ne tegye. Egészen egyszerű oknál fogva: mert jelenleg Magyarországon a juhászat egy nagyon komoly gazdasági rendszer és olyan szegmensei vannak, amelyek kifejezetten veszélyesek az ember számára. Csak felületesen gyökeredzik a tradícióban és leginkább a vadkapitalizmus halmazába sorolható be. Egészen a modernkori rabszolgatartástól kezdve a különböző illegális gazdasági tevékenységeken át nagyon sok veszély leselkedik az emberre. Lehet juhász munkát vállalni, de azt mindenképpen fokozatosan tegye meg az ember. Ugyanis, ha arra vágyunk, hogy a lelki egészségünk gazdagodjon, akkor nem feltétlenül szerencsés minden átmenet nélkül bekerülnünk egy kőkemény gazdasági rendszer legalsó posztjára legeltető embernek, egyfajta cselédnek vagy annál is rosszabbnak.

Én a gazdasági rendszeren keresztül való bekerülést próbáltam meg a kezdetek kezdetén, olyan 2007 táján. Nekem nagy szerencsém volt, mert egy nagyon jólelkű juhászemberhez kerültem, aki 400 anyabirkát tartott Magyarország egyik vármegyéjében, egy itt meg nem nevezett halastórendszer szélén. Oda befogadott engem napi 3000 forintos juttatással, tartásdíj nélkül és azt mondta, hogy rám bízta a 400 anyabirkáját, a 2 pásztorkutyáját meg azt a lakókocsi komplexumot, amit ő erre a célra felépített, és én ott elkezdhetem a juhászati önmegvalósító tevékenységemet. Ez egy nagyon érdekes dolog volt, mert azt vártam, amikor bekerültem, hogy hosszas betanítással kezdünk. Nos, itt ez látszólag elmaradt. A tanítási folyamat annyi volt, hogy rábízott engem a nyájra és meghatározta azokat a területeket, ahova első nap sétáljak velük. A juhoknak, a kutyáknak meg mindennek a nyájon belül van egy önálló kapcsolati hálójuk, egy önálló élete, és az ember amikor ebbe bekerül, ezt nem ismeri. De az állatok sem ismerik az embert, ezért elkezdnek úgy működni, mintha az ember tudná, hogy mit csinál.

Tehát mivel szembesül az ember akkor, amikor hirtelen egy juhnyájban találja magát? Ami az én tapasztalatom volt, hogy teljesen hülyének éreztem magam. Fogalmam sem volt, mi miért történik körülöttem. Másrészt az első három-négy nap legeltetés után iszonyatosan magányosnak éreztem magam. Az első hónapban nagyjából 10.000 forintos telefonszámlát sikerült összehoznom, ugyanis minden létező embert felhívtam, hogy beszélgessek velük. Folyamatosan jöttem rá arra, hogy ez az életforma nem feltétlenül kompatibilis azzal, amit én addig éltem. Az időbeosztás úgy alakult, hogy két hétig ott voltam, egy-két napra eljöttem, két hétre visszamentem. Két hét nagyon-nagyon hosszú idő. A mai ember számára egy napot totálisan egyedül lenni – ami a jelen társadalmunkban azt jelenti, hogy emberi társaság nélkül lenni – az nagyon hosszú. Két napot még hosszabb. 3-4-5 napot teljesen emberek nélkül lenni, az már szinte nem is közismert. Ez nem azt jelenti, hogy a távolból nem láttam embereket, de körülöttem senki nem volt. Kimentem egy adott élelmiszeradaggal és tettem a dolgomat. Ebből az ember lelki életében mi következik? Mondtam ezeket a telefonhívásokat, illetve untam magam. Az unalom úgy jelentkezett, hogy először azt éreztem, hogy „Ó, mennyi időm van, végül is nem kell semmit sem csináljak!” Hiszen a juhász a közkezdvelt vélekedés szerint semmit sem csinál, halad a juhokkal, néha a kutyát egy kicsit elküldi. Utána rájöttem, hogy a kutya arra megy, amerre a botommal mutogatok, ezt el is magyarázták. Nagyjából egy hónapig fogalmam

sem volt, hogy mi történik. Mindezzel együtt én már mindennap elláttam a munkámat, ami abból állt, hogy kihajtottam a jószágokat olyan 8 óra tájban és olyan este 6-8 körül visszahajtottam őket a karámjukba. Később rájöttem, hogy gyakorlatilag ezt nélkülem is meg tudták volna tenni, tehát hagytak időt a szocializációra a nagyon kedves jószágok. Nagyjából akkor indult változásnak az egész, amikor megjelent az életemben a mester. Az úgynevezett gazdám, nem volt született juhász, hanem ő is a „társadalomból dezertált” a juhok mellé. Úgy fogalmazott, hogy azért, hogy végre ne dirigáljon neki senki. Ő egy öregebb juhásztól tanult, egy valóban juhásznak született embertől. Az öreg juhász minden évben egyszer felvette a juhászruháját (már nyugdíjas volt), a juhászbóját, tarisznyáját és kiballagott ahhoz a nyájhoz, amit ő mentorált úgymond, ő hívott életre, a gazdám mindent tőle tanult. A mester évente egyszer megjelent a nyájnál, megszemlélte majd hazament és utána megint eltelt egy év. Történetesen az adott évre eső következő látogatáskor én voltam kint. Nagyjából úgy lehet engem elképzelni, hogy torzonborz hajam volt, a hónom alatt a Magyar Néprajz - Gazdálkodás kötetet szorongattam, mert éppen napos idő volt és úgy gondoltam, hogy a legeltetés a legjobb alkalom arra, hogy végre pótoljam az egyetemen felhalmozott olvasási hiányosságokat. Színesebb ruhadarabok voltak rajtam, olyan hippi hangulatot árasztottam. Az úriember megérkezett, már messziről látta, hogy ott a nyáj. Odaballagott hozzám, kezet nyújtott, rám nézett és azt mondta, hogy „Hát, maga nem olyan juhászforma. Inkább olyan úriember féle.” Az úriemberekről alkotott fogalma nem tudom mi alapján született, de azt konstatáltam, hogy nem ismerte fel bennem a juhászt. Pedig én akkor már 2-3 hete ott voltam, én juhásznak éreztem magam, tehát az identitásom kicsit megsérült, de nem adtam fel a dolgot. Elkezdte nézegetni a juhokat, hogy mi van velük, magában, csendben. Nem rám volt kíváncsi, hanem az állatokra. Illetve rólam már egy másodperc alatt mindent megtudott, amit tudni szeretett volna, így a továbbiakban nem nagyon érdeklődött. Viszont segítőkész volt. Megkérdeztem tőle azt az ősi kérdést, amit mindenki megkérdez ebben a szituációban. Ugyanis néhány évvel később én 7-8 embert próbáltam kiképezni egy közmunkaprogram keretében ugyanerre a tevékenységre és ők is szinte mind ugyanezt kérdezték: Mit lehet csinálni kint a legelőn? Egyszerű választ adott a mester, azt mondta, hogy az ember egész nap elnézegeti a juhokat. Ez akkor olyan huszonpár évesen nem tűnt nagyon vonzó perspektívának. Úgy képzeltem akkoriban a juhászatot, hogy az majd hihetetlen edzetté fog tenni, a jó levegő, a mozgás, az ősök vére majd ott áramlik bennem. S bár egy racionális ember számára egyértelmű, hogy a juhászat az a birkákról szól, ott a helyszínen ezt nehéz volt elfogadnom. Tehát a juháskodás az 24 órában a juhokról szól. Az ember figyelmének a központi alanya, az alfája és omegája az egy nagyjából egy méter magas, főleg lehajtott fejjel közlekedő, szőrös állat, ami csoportban mozog erre-arra. Nagyon sokáig tartott megérteni, mit jelent az, hogy az ember egész nap figyeli a birkákat. A mester ezt úgy szemléltette, hogy elkezdte mondani, hogy „az tőgygyulladásos, az sánta, annak valami mit tudom én milyen baja van, na ez milyen szépen meghízott...” Én ugyanazokat az ugyanúgy kinéző fehér birkákat láttam, tehát ez a fajta idegen nyelv számomra teljesen ismeretlen volt. Ugyanazzal a civilizációs betegséggel küzdöttem, ami bárkit érhet: rettenetesen unalmasnak találtam a birkákat. Pedig én akartam odamenni. Átéreztem Ábrahám fájdalmát, amikor a pezsgő városi piacról kikerült Mamré tölgyesébe. Képzelem, mit gondolhatott éjszakánként, hogy mi lesz ebből. Az történik gyakorlatilag, hogy amikor az ember már megtette ezt a lépést, akkor belekerül az életbe, utána az élet törvényszerűségei sodorják magukkal. Amíg készültem erre az előadásra próbáltam megfogalmazni, hogy miért nem úgy mentálhigiénia ez, mint ahogy van élményterápia, amikor élményekkel tuningoljuk magunkat, mint az autószerelők a rossz kocsikat. Itt nem alkatrészeket cserélünk, hanem komplett nagygenerál van az emberben. Mert

az élménynél azt mondjuk, hogy kikapcsolódunk, az ilyen típusú vállalkozások viszont bekapcsolódást jelentenek és innentől kezdve az ember elveszíti az irányítást. Tehát azt én uralom, hogy eljövök a Hagyományok Házába egy tanfolyamra, befizetem vagy nem fizetem be, kiképzem magam, utána hazamegyek és élek ahogy akarok. Amikor viszont az ember belép egy ilyen típusú dologba, akkor a szabályokat nem feltétlenül ő határozza meg. A juhászatban belül mindent a juhok határoznak meg. Nagyon egyszerűen érik el ezt az elég terrorisztikus uralmat: megdöglének, ha nem úgy viselkedik velük az ember, ahogy nekik jó. De olyan szinten megdöglének, hogy tömegével képesek elhullani, hogyha az ember nincs jelen az adott feladatban. Egy egyszerű példával szemlélítve: nekem időszakonként igényem volt szabadságra és olyankor nem volt váltótársam, tehát éjszakára a juhok egyedül maradtak. Egyik ilyen szabadságom után arra értem vissza, hogy egy éjszaka leforgása alatt a 400 anyabirkából ötvenet széttéptek a kutya. Három kutya beszabadult és elintézte a juhokat. Nyilván ez olyan szinten nem az én felelősségen volt, hogy a tulajdonosuk is ott lehetett volna velük. De ott értettem meg, hogy itt az én jelenlétem valójában meghatározó. Nélkülem – és általában ember nélkül – nincs ez a közösség. A nyáj nemcsak a juhokból áll, hanem áll az emberből is, adott esetben a kutyaiból, tehát egy organikus közösség, aminek ha az egyik elemét kivesszük, akkor működésképtelenné válik. Ez a felelősségtudat az, ami saját törvényszerűséggel rendelkezik és innentől az ember már nem feltétlenül ura a cselekedeteinek, hanem a juhokkal alkotott közösség jóléte átveszi felette az uralmat. Ebből a történetből kilépve, a mai reggelbe belépve nagyon-nagyon készültem erre az előadásra, ezért rengeteg oldalt teleírtam, és hipp-hopp nyolc óra lett, aminek az volt a következménye, hogy öt órákor nem mentem ki megtölteni a juhok szénaetető rácsát. Gondoltam hullanak éppen a falevelek, azt is nagyon szeretik, majd addig meglesznek. Nyolc órákor mégis feltápászkodtam, kimentem a kertem végébe, ahol fülsértő bégetés fogadott. Ezt nagyjából úgy kell elképzelni, akinek például vannak gyerekei az tudja, hogy amikor a gyereke éhes az mennyire kellemetlen, lélektépő zajokat eredményez. Vagy akinek van mondjuk kutya, a kutya menne sétálni de ő nem vitte le. És a juhok egészen addig nem hagyják az ember lelkét békén, addig terrorizálják a bégetéssel meg egyáltalán ezzel a helyzettel, amíg ki nem szolgálják őket. Amint ez megtörténik és elkezdenek enni – ez egy sajátos zajjal jár, a juhok rágásának van egy kis morajlása – onnantól kezdve az emberben olyan szintű békesség áll be, amit semmi máshoz nem tudok hasonlítani. Ez az a béke, amit ha az ember már belépett ebbe az életbe, ezért küzd, ezt keresi.

Amikor arról beszélünk, hogy szeretjük a jószágokat. Találkoztam már azzal a gondolattal egyetemi néprajz oktatónál, hogy „a juhászok nem is szeretik a jószágokat, hiszen eladják őket Olaszországba, ahol mindenféle vágóhidakon lemészárolják őket, vagy ők maguk is levágják, megeszik. Hát hogy szeretheti valaki az állatait, hogyha megeszi őket?” Ez egy külön történet, de annyit előljáróban, hogy itt a nyáj nem egyedenként jelenik meg a juhász számára, hanem maga teljességében. Tehát azért adják el a bárányokat vagy ölnek meg egyet-kettőt közülük, hogy a nyáj egésze fennmaradhasson. Hogy elég legyen a legelő, mert ha többen vannak, akkor elpusztul a legelő, és akkor minden elpusztul. Ez egyfajta olyan típusú szeretet, amikor magát a teljesség élményt szeretjük, amiben a juhok is benne foglaltatnak. A „nagy életet” összességében, ahogy a mongolok fogalmazzák meg. Ha az összes juh eltűnne az udvarból az borzalmas érzés volna, egy hiányt eredményezne, de az hogy egy-kettő eltűnik, az egyfajta

áldozat. Azok a juhok, amik eladódnak vagy levágódnak, azok valójában feláldozzák az életüket a nagy közösség érdekében. Amikor juhot vágok, mindig elnézést kérek tőle és azzal a tudattal nyugtatom a saját lelkiismeretemet, hogy ha ezt nem teszem meg, akkor az egész nyáj elpusztul, hiszen öregségben mind meghalnak, vagy fölélik a tartalékaikat. És ha én nem ebből élek, akkor mással kell foglalkoznom, vagyis nincsen időm legeltetésre, így végül nem lesznek juhok se. Ezt nehéz elmagyarázni, ezt meg kell tapasztalni.

Visszatérve a bojtáridőm történetébe, miután tudatosította bennem a mester, hogy én nem vagyok juhász, igen messze állok tőle és a birkák sem lettek egyre vonzóbbak, egyre jobban kezdtem unatkozni. Belefeledkeztem a néprajz szigorlati tananyagok tanulásába. Vagyis ez nem olyan, hogy az ember bedugja a konnektorba az életreformot és onnantól áramlik a paksi atomerőműből az energia. Ez bizony nem egyértelmű. És látszólag számomra teljesen megmagyarázhatatlan oknál fogva maradtam benne ebben a rendszerben. Ami viszont sokat segít, az a „bentség érzés”. Most olyan fogalmat használok, amikre igazából nem tudom mi a jó szó. Amikor kimegyünk a házból, azt mondjuk, kint vagyunk. Na most, ha elég időt tölt az ember a legelőn vagy kint, akkor hirtelen a kint benté válik, a bent pedig kinté. Megváltozik a tér-élmény és egy idő után egy nagyon furcsa, majd nagyon megszokott otthonosság érzet képződik. Az, hogy állok az árokparton egy csipkebokor mellett, nagyjából olyan érzéssé válik, mint mikor kimegyünk a konyhába és kinézünk az ablakon. Gyakorlatilag a juhászélet egy olyan élményt eredményez, hogy a saját személyes terem egy többhektáros, több kilométeres átmérőjű territóriummá válik, amin belül én bent érzem magam és akkor vagyok kint, amikor beülök egy autóba, bemegyek egy házba vagy egy faluba. Mert ott úgy érzem, hogy kikerültem az én biztonságos helyemről, az én „szobámból”, ahol minden otthonos és harmonikus és amaz válik idegenné. Ezt először akkor tapasztaltam meg, amikor az első általam átélt komolyabb vihar letépte rólam az esőkabátot, bőrig áztam és sehová sem menekülhettem. Nem tudom, ki ázott már el annyira, hogy esélye sem volt fedél alá húzódni, ez nem egy olyan ritka élmény. Itt még az is nehezítette a dolgot, hogy bár lehetett volna hova meneküljek, de nem tehettem meg, mert a juhokat elég kevésbé érdekli a csapadék, ők a bundájukban tökéletesen legelnek anélkül, hogy fedél alá húzódnának. Nem hagyhattam ott azt a 400 állatot az esőben, az esőkabátom megsemmisült és áztam. Az őszi eső már nem meleg. Érdekes tapasztalatom az elázás közben, hogy egyrészt nem halok bele, mert a bőröm megóv, másrészt, hogy az eső is megszokható. A legelőn bármi kimondható, bármekkora hangerővel. Ki lehet kiabálni mindenféle fájdalmat, senkit nem érdekel, legkevésbé a birkákat. És amikor abbahagytam a meddő kiabálást, átkozódást, szitkozódást és még mindig esett az eső, akkor rájöttem arra, hogy a legegyszerűbb, ha megvárom, amíg eláll. Ez be is következett. Én akkor már a földön feküdtem, mert annyira megbarátkoztam a helyzettel, hogy rájöttem, végül is mindegy, hogyan vagyok vizes, akár le is feketek a fűbe, hiszen ott is minden vizes. Nagyon kényelmesen elázva feküdtem ott a földön, amikor kisütött a nap, – ez szeptember-október fordulóján még nem ritka jelenség – felszárította a mezőt és engem is. Rájöttem, hogy a bokrokra kiteregethetek és önfeledt boldogan megszáradtam. Ez egy olyan tapasztalatot adott nekem, – amit egyébként Csíkszentmihályi Mihály is megfogalmaz a flow-élmény könyvében – hogy a rossz dolgok elmúlnak. A jó dolgok is elmúlnak. És a természetben való lét, az évszakok váltakozása, a különböző visszatérő, de megint elmúló dolgoknak a kavargása megszabadít minket attól a szorongástól, hogy végtelenen beleragadunk egy szituációba. Például van a

pánikbetegség, aminek egyik kirívó tünete, hogy az ember azt hiszi, meg fog halni, mert az a helyzet, ami éppen vele történik, sosem fog véget érni, így a halál biztosan be fog következni. Amit meg lehet tanulni például egy ilyen legelőn, hogy tényleg nem tart semmi örökké, mindennek van egy szabott ideje, azt az ember megvárja, kibírja, megoldja és utána egy jobb vagy rosszabb állapot következik. Ahol ez nem megtanulható, az a mesterségesen fűtött és világított munkahelyek és intézmények világa, amik az állandóság igényével lépnek fel. A legelőn az, hogy semmi nem tart örökké azt jelenti, hogy a jó sem. Ez ad egy olyanfajta nyugalmat, hogy bár nem tudjuk mi fog következni, biztosan meg fogjuk oldani, ha pedig nem tudjuk megoldani, akkor a világ egyik legjobb helyén fogunk ebbe belepusztulni. A másik nagyon érdekes élmény a juhászattal, szintén lelki egészségi tapasztalat, hogy ugye félünk a haláltól, illetve vizionálunk egyfajta "jó halál" koncepciót. Hogy mi a jó halál, ezt a kérdést én nem akarom senki helyett megválaszolni. Az én válaszomat szeretném elmondani, amit a juhászat közben tapasztaltam meg, és amihez újra Csíkszentmihályit idézhetem. Amikor az ember belefeledkezik abba, amit csinál, amikor tényleg önfeledten abban van, mindegy, hogy az külső szemlélő számára jó vagy rossz, szomorú vagy vidám, akkor a halál sem fontos. Az ember ott ér az útja végére, ahol a legszívesebben tartózkodik. Ez nem egy rossz dolog, hanem egyfajta kegyelmi ajándék, ha az ember ebben részesül, ezért én nem sajnálom Zrínyi Miklóst, ahogy ő sem sajnálta magát:

*„Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó,
órám tisztességes csak légyen utolsó.
Akár farkas, akár emésszen meg holló:
Mindenütt felyül ég, a' föld lészen alsó.”*

A mai világnak számomra is óriási nehézsége, hogy nagyon nehéz csak úgy kivonulni a pusztába és legeltetni. És tulajdonképpen mindig is az volt a történelem során. Benne élek egy társadalomban, egy gazdasági rendszerben. Bár a legelőn hihetetlen, számomra meghatározó tapasztalatokra tettem szert, megrekedtem az életem egy pontján. Ugyanis azok az emberek, akik ma Magyarországon legeltetik a juhokat – nincsenek kevesen egyébként, mert olyan 400 állatonként számítanak egy embert, tehát ki lehet számolni, hogy a magyarországi nagyjából egymillió anyajuh állományt hány ember őrzheti – többnyire kényszerből űzik ezt a mesterséget, illetve nagyon furcsa kisiklások révén kerültek oda. A történelmi távlatban hogyha ezt megfigyeljük, hagyományokkal többen foglalkozó emberek számára ismerős, hogy a volt betyárok pásztorok lettek, a pásztorok és a betyárok összefonódtak. A bűnözői lét, a börtönviseltség is gyakori, tehát a társadalom periferiájára szorult emberekből sokszor lett pásztor a régi világban és a mai világban is. Hogy egy kis szociográfiát vigyek az előadásba, a csöves-találás az úgy működik egy mai pásztorgazdaságban, hogy a juhász tulajdonos beül a terepjárójába és végig látogatja a környező 50 km-en lévő vasútállomásokat, aluljárókat és csöveseket keres azzal a céllal, hogy felajánlja nekik azt a vonzó lehetőséget, miszerint kiviszi őket tanyájára és ott némi juh legeltetéséért cserébe kapnak mondjuk napi 1 liter bort, 1-2 doboz cigarettát, élelmiszert, esetleg némi pénzt, szállást. Ez nagyon sokszor sikerül is, ezért ideig-óráig ilyen embereket foglalkoztatnak, ha nincsen más. A mai juhászati gyakorlatban ez

igen gyakori helyzet. Úgy van beállva a rendszer, hogy nagyon sokszor ilyen típusú emberek töltik be ezeket a foglalkozásokat. Ha jó irányba fordítjuk meg a dolgot, ezt úgy is szemlélhetjük, milyen érdekes, hogy az egész társadalomból kitagadott, az alkoholizmusba, hajléktalanságba és mindenféle nyomorult állapotokba jutó embereket ez az ágazat foglalkoztatni képes. Ez pozitív értelemben azt is jelenti, hogy hasznos tagjai lehetnek a társadalomnak és nem feltétlenül szükséges őket kényszeralkalmazással ebben a helyzetben tartani, hanem ez lehet egyszer vonzó lehetőség is. Távoli párhuzamként az amerikai hadsereg például alkalmazza veterán katonák visszaszocializálására azt, hogy farmokat vagy állatgondozó telepeket nyitnak számukra. De a drogrehabilitációban a bűnözői múltból való visszatéréshez is alkalmazzák a nyáj- vagy agroterápiát. Ugyanakkor ez nem egy megváltó tevékenység. Pusztán attól, hogy az ember juhászodik, nem oldódik meg minden problémája. Egy nagyon nagy ambivalencia, – az én életemben is akár – hogy nagyon nehéz összehangolni a periférikus létet mondjuk azzal, amikor az ember próbálja megírni a doktori disszertációját, adott esetben a tudományos életben is szerepet akar vállalni. Ez a kettő jelenleg nagyon-nagyon nehezen harmonizálható. Bármennyire is vonzó a nyájterápia és a leszűrhető tanulságok, nagyon nehéz megküzdenni azzal, hogy ez jelenleg is egy megvetett tevékenységnek számít, ha őszinte vagyok.

Van itt egy ellentmondás. Felvetődik a kérdés, hogy mi az a plusz tudástöbblet, aminek hatására az embernek megváltoztatja a juhászat akár a lelki életét, akár a fizikai valóságát? Mivel képes a juhászélet hatni olyan hátrányos szociális helyzetben lévő emberekre, hogy egy értelmes életcél adjon nekik? Mi az a juhász többlettudás, amire mindig hivatkoznak maguk a juhászok is? Mi az a furcsa, megmagyarázhatatlan önbizalom, amivel a juhászok sokszor többnek gondolják magukat a társadalom azon részénél, aki kicsit lenézi vagy távolságtartóan kezeli őket? Ugye az is egy pszichológiai alapvetés, hogy akiket lenéznek, azoknak ritkán van önbizalmuk. A hagyományos műveltségben az, hogy valakinek tudománya/tudása van, azt egyrészt gyakorlati dolgokkal azonosítjuk, másrészt egyfajta mentális, szellemi, akár spirituális képességekkel, olykor megmagyarázhatatlan természetfeletti képességet tulajdonítunk neki. Ez részben a folklórt is áthatja, másrészt kicsit én is néha úgy gondoltam, hogy a juhásznak van valamiféle titkos képessége, ami alapján a dolgokat megoldja. A személyes tapasztalatom az, hogy ténylegesen vannak különleges képességek, amiket az ember megszerezhet, illetve van egy, amit az angol lóképzési szakirodalomból ismerhetők Parelli-módszer úgy fogalmaz, hogy savi-val rendelkezik. A „savi” az egy olyan hozzáértés, ráhangoltság, amiben gyakorlatilag nincsen megoldhatatlan probléma. Ez egy olyan hozzáállásnak a kialakulását eredményezi, hogy lehet, hogy a racionális tudásom nincs meg valaminek a megoldásához, de mégis meg fogom oldani, ez nem kérdéses. Az a helyzet mindenképpen megoldódik, legrosszabb esetben azáltal, hogy meghalok, de olyan nincs, hogy ne szülessen megoldás. Ennek a lelkiállapotnak az elérése viszont a következőkből ered nézetem szerint. Beszéltem arról, hogy a juhok kezdetben arctalan tömeget alkotnak. Ez nem sokáig tart, néhány hónap múlva már meg tud az ember arcról különböztetni juhokat. A juhok is egyébként meg tudják az embert, olyan 5-6 embernek felismerik az arcvonásait. A hangját, a szagát ugyanígy. Az ember is egy idő után egyéneket fedez fel. A juhok megismerésében az úgynevezett „szemét rohadékok” kategória az, ami először kitűnik a nyáj néma tömegéből. Ők azok, akik mindig elbóklásznak, akik miatt futkosni kell, akik miatt tönkre megy az egész nap, akik megtörik a harmóniát. Ők a renitensek. Hamar kapnak neveket, amiket nem feltétlenül akarok most elmondani. Velük kezdődik a

megismerés. Utánuk jön a „joviális tömeg”, majd egy idő után létrejönnek baráti kapcsolatok, amiket általában nem az ember kezdeményez. Az a különös a juhokban, hogy egy idő után barátkozásba kezdenek. Akkor lettem erre figyelmes, amikor már hónapok teltek el. Ugyanúgy feküdtem a gyepen, mint addig, ettem a kis almámat. Észrevettem, hogy bizonyos egyedek egyre közelebb jöttek. Nézegettek, közelebb húzódtak. Rájöttem, hogy ezek kíváncsiskodnak. Pontosan mire gondoltak, azt nem tudom. Egy idő után úgy mozogtam a juhok életében, hogy „tudtam” mire gondolnak. Ezt nem bizonyítható, de mindenkinek javaslom, próbálja ki! A kommunikáció olyan, mint a Csillagszemű juhász meséjében, aki értett az állatok nyelvén. Ez egy valódi értést jelent. A szó azon értelmében, hogy én úgy kommunikálok egy csapat állattal, hogy ők valahogy elmondják nekem, mi bajuk van. Én meg valahogy elmondom nekik, hogy mit csináljunk a megoldás érdekében. Az a „titkos tudás” amit a pásztoroknak tulajdonítanak, az ebben a kommunikációban képződik. Ezt a tudományt a juhász a juhoktól és az egyéb élőlényektől, amik körülötte vannak, tanulja. Ők mondják el. Ez úgy elképzelhető, hogy például nagyon sokan „szinkronizálják” a macskájukat. Sok ember tart most macskát, ennek oka, bár kevesen ismerik fel, hogy az ember más élőlények nélkül képtelen a létezésre. Szüksége van a természet kapcsolatra. Ezt tudományos alapossággal a biofília elmélet fogalmazza meg. Szóval egy idő után szinkronizálják a macskákat a tulajdonosok, a facebookra posztolják például, hogy a macska mit gondol, a macska mire vágyik stb. Ugyan ez van a legelők juhokkal is. Egy idő után ezek a történetek logikai láncolatokat alkotnak. Ebből kikövetkeztethető, hogy a juhok mit csinálnak majd 10 perc múlva, 20 perc múlva, előre láthatóvá válnak a szituációk. Például vannak történetek, amik arról szólnak, hogy a juhász leszúrja a botját, és ráteríti a subáját, meg a kalapját, majd elmegy a kocsmába, a juhok pedig ott maradnak. Nézetem szerint ez abból is fakadhat, hogy a juhász pontosan tudja, mit várhat el a falkájától és mit nem. Illetve a jószágok is tudják az emberről, hogy mit várhatnak.

A juhok életébe való tetleges beavatkozások a leginkább elkerülendő dolgok a legeltetés idején. A juhok ugyanis akkor legelnek, fejlődnek, emésztenek jól, ha háborítatlanok, nyugodtak. A mégis szükséges háborgatások közül az egyik nagy csoport a juhok gyógykezelése. Ez ma is eléggé „népies” stílusban történik Magyarországon. Egy általam hallgatott állatorvos előadásában úgy fogalmazott erről, hogy a juhtartásban megmarad mindig a népi gyógyászat, mert az állatorvosi költség sokszor jóval nagyobb, mint a kezelésre szoruló haszonállat gazdasági értéke. A tartók, ha csak lehet, kikerülik az állatorvosok beavatkozását. Ennek következtében szinte minden juhnyáj egy kész laboratórium. Különféle kísérletezések színtere. Saját juhgyógyítói tevékenységemet akkor kezdtem, mikor felébredt bennem a vágy, hogy én is tökéletes juhász legyek és értek a körmöléshez. A gazdámat láttam, ahogy körmölte a juhokat, mert a merinó átka, hogy hajlamos a sánta, gennyes, beteges lábvégek kialakítására. Az én gazdám pedig nagy szakértelemmel, a bicskájával megkörmölte őket, bekezelte a saját maga készítette gyógyszerrel, és én is vágytam erre a tudásra. Ez elérhető vágy, teljesíthető kihívás. De senki sem mutatja meg. Ezt a tanulmányomat úgy kezdtem, hogy egyszer egy tarlóra kikerültem a nyájjal, messze mindentől. Rászántam magam, kerestem egy sánta birkát. Már akkor volt bicskám, édesapám, Isten nyugtassa vette nekem. És elhatároztam, hogy meggyógyítom azt a birkát. Valahogy elkaptam a kampóval, leültettem szépen. Megnéztem a lábait. És az első néhány mozdulat után az ő lábát is, meg az én kezemet is elvágta ugyanazzal a kanyarintással. A kettőnk vére elegyedett. Gyorsan az én

sebembe is tömködtem némi timsót, meg az övébe is. Addig nem engedhettem el, amíg folyik a vére, megvárandó, amíg megszárad. Így a vérző kezemmel, meg a vérző lábával nekifogtam a seb alapos kitakarításának. Az a szabály, hogy minden elhalt rész eltávolítandó. Ez precíz vágásokat igényel. Közben, ha történik vérzés, akkor lefertőtlenítendő. Kezelhető mindenféle varázslatos szerekkel, amiket valaki elárul, valaki nem. Itt, ami kiküszöbölendő, az a pánik. Hogy elvágtam magam is, a juhót is, folyik a vérünk. A vér a mai világban egyfajta tabu. Az nem folyhat. Kivéve az akció filmeket. Itt folyt a vér, de a vér iránt érzett képzeteket felülírja, hogy a jószág minden áron megmentendő. Hirtelen az addig tanultak tudássá állnak össze. Mert, amíg az ember eljut addig, hogy valaminek neki mer fogni, odáig – ha tudja, ha nem – már temérdek ismeretet felhalmozott róla. Ezek az ismeretek hatnak, dolgoznak. Nem feltétlenül az „agyában” vannak, hanem a kezében, a szemében, a mozdulataiban. Valahogy előjönnek. Mindezt abból gondolom, hogy ezt az állatot sikeresen lábra állítottam, utána pedig kis időre meggyógyult. Nem tudom, mit csináltam vele, de mégis működött. Nagyon sok néprajzosnak problémája is, mikor megkérdezik az adatközlő juhászt, hogy gyógyítja a juhót, nem feltétlenül képes az elmondására. Természetesen vannak szakszavak, de nem biztos, hogy adott személy képes meg is fogalmazni, mit is csinál. A rutin kialakításában inkább a már említett, „mindenképpen megoldom” hozzáállás a döntő. Itt a tanulás inkább abból származik, hogy bizonyos feladatok minden áron megoldandók. Szó szerint az ember az életét adja a juhaiért. Végeredményben ez egy beállítottság, amit a folyamat során megszerzünk. Úgy fejlődnek ki az emberben a képességek, hogy nem feltétlenül képes a nyomon követésükre.

A közbiztonsági kérdéskör. A népet úgy is gyógyítja a juhász, hogy egy bottal a „beteget” fejbe vágja. Ez a csontkovácsolásnak egy ősi módja. Ugyanis minden nyáját manapság is kerülni rosszak, hogy elvegyék a juhokat. Általános esetben egy ember, egyedül a természetben nem feltétlen érzi magát biztonságban. Ezzel akkor szembesültem, amikor embereket képeztem birkalegeltetésre. Ami engem arra készítetett, hogy biztonságban érezzem magam a legelőn egyedül, a felelősségtudat volt. A jószágokat nekem kell megőriznem minden veszedelemtől. Amikor abba a helyzetbe kerültem, hogy olyan emberek jöttek oda, akikről sejthető volt, hogy ők éppen azt puhatolják, mikor és hogyan szerezhetnék a falkából, akkor ez a 400 állat engem „felhatalmazott” arra, hogy bármit az ő védelmük érdekében megtegyek. Ez úgy értendő, hogy adott esetben, a nálam lévő bottal nagyon súlyos sérülések okozására is hajlandó lettem volna, bár ezt sosem tanultam, és nem is gondolkodtam ezen. Ez előhívódott belőlem. Egyáltalán nem viselkedtem hősiiesen, csupán az érzést akarom átadni, ami lejátszódott bennem. Hogy képes lettem volna ölni azért, hogy a juhokat megoltalmazzam, akkor is, ha állami törvényekbe ütközik. De a legelőn nem csak az államnak van joghatósága. Ez talán a szülői szereppel állítható párhuzamba, amikor egy szülő az élete árán is megvédi a gyerekeit.

Mindenféle borzalmas történetek ellenére, hogyan kezdhető el a juhászélet? Egy juhász arra a kérdésemre, hogyan taníthatja juhászatra azt, aki sosem csinálta, azt válaszolta, úgy tanítja, mint egy gyermeket. Olyan feladatokat ad neki, amiket biztosan elvégez, és olyankor ellenőrzöm, amikor nem is gondolja. Úgy szabja meg a feladatokat, ahogy fejlődik. Mivel

minden egyes legeltetéssel töltött nap óriási mennyiségű információt áraszt az emberre, ezért a juhász mester felméri, éppen milyen feladatra van szükség és segíti az eligazodást. De mi van akkor, ha nincsen ilyen szakavatott mesterünk? Kassai Lajosnak van egy frappáns aforizmája: a ló megtanít lovagolni, az íj megtanít löni. Ha ez nem is ilyen egyszerű, van valóság alapja. A régi juhásszá nevelésben a kezesbárány egy kulcselem volt. A cseperedő juhászgyermek mellé szegődtek a szülei egy olyan kezes bárányt, amit vagy elhagyott az anyja, vagy nem jutott neki elég tej stb. Bevették a családba, és a bárány családtagként nőtt föl és általában ahhoz a kisgyerekhez kapcsolódott, aki a családban volt. Gyakorlatilag egymás barátaivá váltak. A bárány érzelmeket táplált a kisgyermek iránt, társának tekintette. Követte. Szelíd. Sosem támad. Nem csinál olyanokat, mint egy kutya, hogy megkapja a kezünket. A gyermek a kezesbáránytól feltétlen bizalmat kapott. Én akárhány juhással beszéltem, nem jut eszembe eset, amikor nem került szóba az első kezesbárány, akinek általában van egy neve, akivel megtanulta a gyermek azt a pozitív élmény rendszert, amit innen kap. Nekem is volt, Bercinek hívták. Cuculis bárányként került hozzánk. Nevelgettük, nagyon szerettem. Úgy mondják a juhászok, hogy megszokja a gyerek a szagát a jószágnak. Megszokja a formáját, mindenét. És megszokja azt a hatalmas bizalmat, amit ettől a jószágtól kap. Az emberi társadalomban is úgy van, hogy ha valaki bízik bennünk, például egy gyermek, akkor az egyik legborzalmasabb emberi élmény, mikor egy gyermek bizalmát eljátszottuk. Ugyanígy van a kezesbárányok kapcsán is, hogy ez a feltétlen bizalom nagyon jól esik egy gyereknek. Ugyanakkor bekövetkezik minden bárány életének a végpontja. Ez főleg a gyermekkorban tartott kezesbárányoknál van így, hogy előbb utóbb hivatásuk következő lépcsőfokára érnek és meg kell halniuk. Sokat gondolkodtam azon, hogy ez miért nem traumatizálja annyira a juhász gyermekeket, hogy utána soha többé ne akarjanak kapcsolatba kerülni az egésszel. Miért nem taszítást vált ki, hanem inkább közelebb húz. Saját gondolatom erről az, hogy a felnövő juhász gyermek egykori kezesbáránya folytatásának tekinti későbbi juhait, és azt a védelmet, amit ennek az egynek nem volt képes biztosítani, azt kiterjeszti egy nyájra. Ugyan azokból is vesz el, öl meg, ad el. De mégis valahogy a nyáj, a sok jószág képes annak az érzetnek a felkeltésére, hogy a juhász rászolgál arra a bizalomra, amit annak idején a kezesbárányától kapott. Mert gyakorlatban ez úgy fest, hogy amikor Berci bárányom egy éves lett, már öklelődött, akkor egyszer arra értem haza az iskolából, hogy édesapám éppen nyúzza. Iszonyatosan elkeseredtem. Ennek ellenére mégis érdekelt a juhászat, végán se lettem. Ezért amit belépőnek javaslok a juhászvilágba, hogy valaki végig viszi ezt a folyamatot: felnevel egy kezes bárányt, és utána képes megenni. (Én is ettem belőle jóízűen, elmúlt a trauma.) És ha utána képes újramezdeni más bárányokkal, és azokat is meg tudja enni, akkor alkalmas juhásznak. Ez látszólag ellentmondás, de valójában alapszükséglet. Nem azért tartják a juhokat, hogy egyet sokáig életben tartsanak, hanem magát a juhot, mint lényt megtartsuk a Világban. A szeretetünk az egyről áttevődik a sokra. Ez ugyanaz, amit a katolikus teológia mond, hogy nem akkor fogjuk szeretni Krisztust, ha szeretjük az embereket, hanem akkor fogjuk szeretni igazán az embereket, ha legelőször megtanuljuk szeretni Krisztust. Ezért a kezesbárány elvesztéséhez hasonló trauma a belépő a juhászmentalitásba. Mindenkinek ajánlani tudom, akkor is, ha fájdalmas. Hiszen pont ez a fájdalom segíti kialakítani az életre szóló, erős köteléket, ahogy ez a szülés során is történik. Ugyanis a juhászat másik nagy tanulsága, –és minden életforma reformnak tanulsága – hogy ha az ember jobba akarja tenni az életét, akkor az nem lesz zökkenőmentes. Egy juhász updatet senkinek se állíthatok föl. Viszont azt a dilemmát kell itt feloldani, hogy ha Jézus Krisztusnak a kereszten az élete beteljesedése volt és ő fájdalmak közepette is úgy érezte, hogy a helyén van, akkor a fájdalomtól nem szabad visszariadni, mert

A hagyományos juhászat mentálhigiénés vonatkozásai

Írta: Béres Sándor

2023. április 15. szombat, 00:00 - Módosítás: 2023. március 12. vasárnap, 12:33

ezek nem megtörik az emberek életét, hanem gyarapítják. Azt gondolom, hogy a fájdalom elől való menekülés eredményezi azt a rengeteg problémát a mai világban, amit mentális defektusokként azonosítunk. Ezért a leghitelesebb Jézussal kapcsolatban is a megfeszített Krisztus ábrázolása, mert a legtöbbet abból tanulhatunk evilági sorsunkról.

Elhangzott a Hagyományok Házában tartott népi gyógyászatról szóló előadás-sorozat keretében 2020. november 19-én.